

FLORENCJA

PRZEWODNIK

II
16119

opracował z.c. ^{ppr. ZDZISŁAW}
w polu ^{CYMBRYKIEWICZ}

marzec 45

opracował z.c.

winiety g.c.

wydano staraniem oficera kult.i prasy

G22260R2C1K40W1C

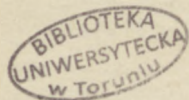
G.L.B.P.

6161

400 cyr.

Biblioteka Polska POSK
w Londynie
WYMIANA

PRZEWODNIK TEN NAPISANY JEST
PRZY ZAŁOŻENIU ŻE ZWIEDZAJĄ-
CY DYSPONUJE DWOMA DNIAМИ***
CZASU *****
ZWIEDZANIE GALERII UFFIZI***
I PITTI ORAZ MUSEUM NAZIONA-
LE WYMAGA JESZCZE JEDNEGO***
DNIA CZASU. W PRZEWODNIKU NIE
OMÓWIONO ZABYTEKÓW SZTUKI****
UMIESZCZONYCH W TYCH ZBIO-**
RACH; PRZEKRACZAŁOBY TO O **
WIELE ROZMIARY TEJ BROSZURKI

1393371

2732749

BIBLIOTEKA
ARCHIWUM 2 KORPUSU

FLORENCJA

Niezaprzeczone piękno naturalne
Florencji i jej przebogate za-
bytki sztuki wszelkiego rodzaju
zjednały jej słusznie szereg
przydomków, jak "La Bella",
"Citta dei Fiori", "Ateny Zachod-
du". - W starożytności stanowi-
ła podmiejskie osiedle rzymskie-
go FIESOLE - dziś drobnej mieś-
ciny położonej na pagórku kilka
km na PNC od Florencji.

Florencja położona dogodnie po obu brzegach
rzeki Arno i przy ważnym szlaku, łączącym Ital-
ie z doliną Padu i Niemcami, rozwinęła się
szybko już w okresie wczesnego średniowiecza;
właściwy jej rozwój datuje się jednak dopiero
od XIII wieku. Szereg budowli o charakterze
obronnym świadczy o wojowniczej przeszłości
Florencji. W istocie, już w r. 1216 była ona
widownią zaciętych walk stronnictw władzy pa-
pieckiej (Gwelfów) i świeckiej (Ghibellinów).

W r. 1250 ustaliły się rządy ludowe, które
potem zmieniały się kolejno i szybko na rządy
SIGNORII (rady), rządy cechów (t.zw. "ARTI") i
ich przywódców "priorów", a nawet w oligarchicz-
ne rządy bogatych rodzin kupieckich. Po walkach
o władze pomiędzy rodzinami ALBIZI i MEDICI -

ci ostatni (1422 r) obejmują na około trzy wieki niemal wyłączną władzę we Florencji. Założycielem tej dynastii był Giovanni de MEDICI, jeden z gonfalonierów (= wysoki urząd sądowy) florenckich.

Z panowaniem rodziny MEDICI wiąże się właśnie najwyższy rozkwit Florencji (Cosimo de MEDICI - Starszy i Młodszy, Lorenzo de MEDICI il Magnifico).-

Medyceusze stali się mecenasami (opiekunami) sztuki dzięki swym wpływom i bogactwom (Giovanni de MEDICI i Giulio de MEDICI byli papieżami - Leon X i Klemens VII, 1513 i 1519).

Panowanie Medyceuszów, choć tak pomnażające bogactwa i sławę Florencji nie było wolne od walk o władzę. Medyceusze byli skazywani na wygnanie z Florencji, a możne i zawistne rody STROZZI'ch i PAZZI'ch dokonywały zamachów stanu. Podczas zamachu PAZZI'ch Lorenzo de MEDICI został ranny, a brat jego Julian został zamordowany w kościele katedralnym (1478 r.).

W r.1537 Cosimo I zakłada młodszą linię dynastii MEDICI, przy której pozostaje władza Florencji (okres Wielkiego Księstwa) aż do 1737 r.

W r.1737 Florencja dostaje się pod władzę Austrii; potem jest krótko republiką, a nawet królestwem Etrurii. W r.1807 opanowuje ją Napoleon. Później Florencja znów wraca pod władzę Austriackich Książąt z rodu Habsburskiego (Ferdynand II). W r.1860 Florencja zostaje włączona do Królestwa Italii, będąc w latach 1865 - 1871 stolicą tego państwa.

Florencja w r.1939 była dużym i ruchliwym miastem, liczącym około 350000 mieszkańców. Posiadała doskonałą komunikację wewnętrzną (autobusy, tramwaje) i zewnętrzną (koleje, autostrady).

Dobrze zorganizowane wycieczki, wygodne

gospody i hotele, wspaniałe księgarnie dawały tu-tyście wszystko, co było potrzebne do miłego spędzenia czasu w Mieście Kwiatów. Wojna obecna - poza szeregiem ograniczeń natury spożywczej - przyniosła miastu duże stosunkowo zniszczenia (sieć elektryczna, kolej). Szczególnie ucierpiały mosty, których 5 Niemcy wysadzili w powietrze, niszcząc przytym duże ilości domów na lewym brzegu ARNO. Tylko "Stary Most" (PONTE VECCHIO) ocalał wraz ze swymi cudacznymi sklepami i kramami.

W obawie przed zniszczeniem i zabraniem - wiele najcenniejszych skarbów sztuki zostało ukrytych tak, że przedmiotów tych obecnie oglądać NIE można. Wiele obiektów zostało uszkodzonych, ale i to, co jest możliwe do obejrzenia, zasługuje w pełni na to, by je obejrzeć. Są to bowiem arcydzieła ludzi tej miary, co MICHELANGELO, RAFAEL, TYZIAN, Fra ANGELICO, BRUNELLESCHI, LIPPI, GIOTTO, della ROBBIA, Ghiberti, del CAMBIO, Guido RENU i tylu, tylu innych. Dzieła ludzi, z których czerpią i czerpać będą pokolenia w służbie PIĘKNA

II D U O M O (Katedra)

Najwspanialszy i najokazalszy pomnik sztuki florenckiej - to niewątpliwie Il DUOMO (katedra), zwana Cattedra S.Maria dei Fiori.

Postawiona niemal w geometrycznym środku miasta, zarówno swym ogromem, jak i wspaniałą szatą zewnętrzną, robi głębokie i niezapomniane wrażenie.

Budowę Duomo wg planów Arnolfo del CAMBIO rozpoczęto w r.1296. Del CAMBIO nie dokończył dzieła. W r.1334 kierownikiem robót został GIOTTO, na

krótko, bo tylko do r.1337. Roboty stanęły, a podjęto je w r.1357. Francesco TALENTI opracował nowy plan przewidujący powiększenie kościoła, wskutek czego niektóre części katedry już wybudowane przez CAMBIO uległy zburzeniu. Najwspanialszą modyfikacją było zaprojektowanie przez słynnego architekta BRUNELLESCHI kopuły, jak na owe czasy dzieła niezmiernie śmiałego tak w po-myśle jak i w wykonaniu. Budowa kopuły spotkała się jednak z całym szeregiem zastrzeżeń co do możliwości jej wykonania. Ostatecznie dopiero dwie komisje ludowe i komisja 24 artystów przyjęły plany BRUNELLESCHI'ego. Kopułę ukończono w roku 1434; katedra sama została uroczystie poświęcona w r.1436 przez papieża Eugeniusza IV.

DUOMO jest bazyliką, zbudowaną w stylu gotyckim (ostrorukowym) w formie krzyża. W chwili ukończenia był to największy i najwyższy kościół w Italii. Zajmuje powierzchnie 84 tys.stóp.kwadr. długość całkowita 555 stóp, szerokość 340 stóp. Wysokość kopuły 92,80 m - a od posadzki do szczytu krzyża - około 115 metrów (wysokość kopuły św. Piotra w Rzymie = 99,20 m.).

Cała bazylika jest pokryta marmurem, deseni biało-czarny. Ornamentalnie najbogatszą jest fasada (wg projektu arch.Emilio de FABRIS i del MORO) - ukończona w r.1887. U góry w tympanonie "Bóg Ojciec" (A.PASSAGLIA). Poniżej 14 rzeźb (w kwadratach), przedstawiających wybitnych poetów i artystów Florencji, jak Michelangelo, Dante, Petrarca, Orcagna i inn. W medalionach obok lunety postacie Galileusza i Americo Vespucci - podróżnika, właściwego odkrywcy Ameryki. Poniżej lunety 13 nisz w formie tabernakulów z postaciami NMP we środku i 12 Apostołów (po 6 obu stron) - dzieło różnych rzeźbiarzy florentyńskich. Fasada posiada trzy portale (wejścia). Największy środkowy, z oddrzwiami z brązu (płasko-

rzeźby). Rozmiary: 7,85 m x 3,85 m; waga 14 ton; dzieło 11-letniej pracy A.PASSAGLIA. Nad drzwiami, w trójkącie, rzeźba: NMP adorowana przez aniołów, priorów i gonfaloniera. Po bokach w medalionach postaci różnych świętych i papieży. Portal z lewej strony jest dziełem G.CASSIOLI; portal z prawej A.PASSAGLIA.

Wejścia boczne: od PNC przez PORTA della MANDORLA (brama migdała). Zdobia ją figurki proroków i głowy świętych Piotra i Jana (DONATELLO) oraz obraz "Zwiastowanie" (Domenico del GHIRLANDAIO); utrzymana w stylu przejściowy (od gotyku do renesansu). Wejście od południa: przez bramę wykonaną przez arch. P.TEDESCO.

Wnętrze katedry o 3 nawach ma wygląd prosty i surowy. Ołtarz główny zbudowany z drogich marmurów (B.BANDINELLI). Pod ołtarzem arka z brązu (L.GHIBERTI) z relikwiami św. Zenobiusza. Freski kopuły (ZUCCHERI) przedstawiają "Sąd Ostateczny".

W lewej nawie posąg św. Jana (DONATELLO) i obraz Dantego, wyjaśniającego "Boską Komedie". Obraz ten wywieszano w kościele w średniowieczu podczas zbiorowego czytania "Boskiej Komedii". Za ołtarzem rzeźba "Pieta" (MICHELANGELO) - artysta przeznaczył ją na swój grobowiec. Część za ołtarzem (CAPPELLA del CHORO) ma wejścia do 2 zakrystyj (nowej "dei CANNONICI" - nad drzwiami "wniebowstąpienie" (L.della ROBBIA) i starej "dei CAPPELLANI" - drzwi z brązu dzieło L.della ROBBIA i MICHELOZZO). Tu w r.1478 w wyniku spisku rodziny PAZZI'ch został zamordowany w czasie Podniesienia Giuliano de MEDICI; Lorenzo il Magnifico został raniony i uratował się ucieczką do bocznej zakrystii, zatrzasnąwszy za sobą ciężkie drzwi z brązu.

W latach 1490-tych wygłaszał w katedrze kazania SAVONAROLA, ściągając tysiące wiernych, oczekujących często od północy na miejsca w kościele; w związku z tym musiano wybudować spee-

jalne-amfiteatralne-trybuny dla pomieszczenia słuchaczy porywających przemówień "brata św. Marka", ganiącego wszystko, co ziemskie i przemijające, nawet sztukę i literaturę świecką.

W prawej nawie posąg Jozuego (DONATELLO).

Za drobną opłatą u zakrystiana można zwiedzić kopułę (520 schodów).

Przy Piazza del Duomo, pod Nr. 12, znajduje się Palazzo FALCONIERI, przerobione na MUSEO dell'OPERA del DUOMO. Zawiera ono m.inn.:

- galerię śpiewaków (CANTORIE) L. della ROBBIA i DONATELLO, przeniesione tu z DUOMO w r. 1688; w roku tym odbywały się zaślubiny Ferdynanda de MEDICI z ks. VIOLANTA Bawarska i katedrze musiano wybudować większe (drewniane) pulpity dla śpiewaków. Obie CANTORIE są arcydziełami sztuki rzeźbiarskiej; pochodzą z lat 1430-tych.
- srebrny ołtarz, ważący około 111 kg, z figurą św. Jana Chrzciciela pośrodku (DONATELLO) i płaskorzeźbami z życia tego świętego (MICHELOZZO, PALLAIOLO, FINIGUERRA, VERROCCHIO), przeniesiony tu z Battistero a uznany za największe arcydzieło kościelnej sztuki złotniczej świata; wykonanie tego ołtarza trwało 14 lat.
- liczne plany, projekty, modele i odlewy związane z budową DUOMO.

Obok DUOMO wieża, zwana wieżą GIOTTO. Giotto w r. 1334 otrzymał zlecenie wybudowania tej wieży, nie ukończył jej jednak z powodu śmierci (1337). Prace ukończyli A. PISANO i FR. TALENTI. Wieża ma 81,75 m wysokości. Pokryta - jak DUOMO - mozaiką z marmurów białych i ciemnych. Styl: gotyk i renesans. U dołu do-koła wieży dwa rzędy medalionów 6-bocznych i romboidalnych z płaskorzeźbami, przedstawiającymi stworzenie świata, powstanie różnych sztuk i rzemiosł, planety, cnoty, Sakramenta św.

Na trzecim pięttrze posągi: Jozue (CIUFFAGNI), Abakuk (DONATELLO), Abraham i Izaak (de ROSSI), Mojżesz (DONATELLO ? di PIERO ?). Na szczyt wieży prowadzą schody (414 stopni). Twórca wieży - GIOTTO - pochowany jest w rogu DUOMO, przyległym do wieży.

U wylotu ulicy CALZAIUOLO podcienie arkadowe zwane LOGGIA di BIGALLO (XIV w.). Tu Florentyjczycy wystawiali podrzutków, aż znalazł się ktoś chętny do objęcia opieki. LOGGIA ta należała do "Bractwa Miłosierdzia".

Stąd, przez Piazza San GIOVANNI wchodzi się wejściem południowym do kościoła zw. BATTISTERO (= chrzcielnica). Nazwa pochodzi od dokonywanych w tym kościele chrztów dzieci florenckich i od patrona kościoła - św. Jana Chrzciciela. Kościół ten ma kształt regularnego 8-mioboku o średnicy 28 m; wysokość do szczytu krzyża - 45,5 m. Wybudowany w początkach IV w. na ruinach starej budowli rzymskiej, do roku 1128 był kościołem katedralnym Florencji. Za czasów Republiki został otoczony szczególną opieką; Prowery i Gonfalonierzy udawali się tu z procesją w dniu objęcia urzędu; W. Ks. TOSCANY uczestniczyli tu w dniu św. Jana Chrzciciela w uroczystych nabożeństwach. Tu został ochrzczony poeta DANTE i tu, w 200 lat po śmierci przyznano mu "wieniec poetów". - Szata zewnętrzna wg arch. del CAMBIO. Brama południowa (bronz) z 28 płaskorzeźbami ze scenami z życia św. Jana Chrzc. jest dziełem 12-letniej pracy ANDREA de PISANO. Ponad bramą "Ścięcie św. Jana" (VINCENZO DANTE).

Wewnątrz, idąc w prawo od wejścia południowego :

- chrzcielnica marmurowa z XIV(?) w., wykonana z jednolitego bloku (A. PISANO ? PALLAIOLO ?) z 6-ma płaskorzeźbami, wybudowanymi rękami chrzty;

- brama wschodnia, wykonana z brązu w latach 1425-1452 (27 lat!) przez L.GHIBERTI. Michał-Anioł wyraził się o niej, że "jest godna być bramą do raju". Dziesięć płaskorzeźb przedstawia różne sceny biblijne. GHIBERTI wprowadził zasady perspektywy w głąb przy wykonaniu tych płaskorzeźb. Od wewnątrz drzwi ozdobione są rzeźbami głów zwierzęcych. Ponad bramą "Chrzesz Chrystusa" (SAN-SOVINO i V.DANTI).
- Sarkofag marmurowy papieża Jana XXIII (DONATELLO i MICHELOZZI - 1428).
- świecznik paschalny z marmuru (G.di IACOPO - 1320 r.).
- brama północna z brązu (L.GHIBERTI, 1404-1424; waży 11350 kg, kosztowała około 17000 florenów. Ponad bramą rzeźba: Św.Jan między Lewitą i Faryzeuszem (G.RUSTICI).
- grobowiec biskupa G.di VELLETRI.

Kopuła ozdobiona mozaiką (A.TAFI, TAD.GADDI, A.GRECO), przedstawiającą "Sąd Ostateczny" z dużą postacią Chrystusa pośrodku.

Posadzka pochodzi z XIV w.; wykonana podobno przez artystów weneckich.

Obok BATTISTERO (róg PNC-ZCH) kolumna Św. Zenobiusza. W miejscu tym wg legendy znajdował się uschły pień drzewa. W czasie pogrzebu Św. Zenobiusza płachta okrywająca ciało świętego dotknęła pnia, poczem okrył się zielonymi gałązkami.

Przez Piazza del Duomo, via dei SERVI przechodzimy na PIAZZA SS. ANNUNZIATA.

- pomnik konny W.Ks.Ferdynanda I (GIAMBOLOGNA) z 1603 r.; 2 fontanny (brąz i marmur) (PIETRO TACCA - 1643).
- Kościół (SS.ANNUNZIATA). Budowę rozpoczął bł. Buon FIGLIUOLO, jeden z założycieli Zakonu Służebników, w r.1250. Wejście przez portyk

- (fresk "Wiara, Nadzieja, Miłość" PANTORMO - 1512). Przez bramę środkową i przez atrium wejście do kościoła. Atrium wybudowane w r. 1447 z freskami m.inn. Andrea del SARTO (urodziny NMP, Hołd Królów). Wśród postaci fresku artysta namalował portret swojej żony Lukrecji i swój własny. Styl kościoła: piękny barok; forma: bazylika krzyżowa. Sufit z freskiem "Wniebowzięcie" (B.FRANCESCHINI). Z pośród 26 kaplic kościoła zasługuje na uwagę kaplica SS.ANNUNZIATA (na lewo od wejścia głównego), wybudowana z marmuru (PAGNO PORTIGIANI 1448-1461, wzory MICHELOZZO). Wewnątrz obraz "Zwinstowanie", nieznanego malarza z XIII w. Wg legendy malarz przed wykonaniem twarzy Madonny zaczął się modlić o natchnienie i wtedy ogarnął go nagły sen; kiedy obudził się twarz była już namalowana przez anioła. - Kaplica FERONI, dzieło BERNINIEGO z 2 sarkofagami (dwie postacie wyobrażają obfitość morza i myśl) i obrazem "Śmierć Św. Józefa" (CARLO LOTTI). - Kościół jest bardzo bogato wyposażony (dary Medyceuszów, Marii Austriaczki, papieża Klemensa XII i inn.).
- klasztor SS.ANNUNZIATA, budowa z XIII i XV w. Riękno lunety (25) z obrazami dotyczącymi Zakonu Służebników (przeważnie POCETTI).
- kaplica Św. Bazarza (wskazuje bracijszek zakonny) z lunetą "Narodziny Chrystusa" (A.del SARTO?); terracotty emaliowane A.della ROBBIA; obraz "Św. Łukasz maluje obraz NMP" (VASARI).
- galeria Akademicka (wejście od ulicy Bricasoni), otwarta codziennie od godz 1000 - 1600. Wewnątrz znajdują się m.inn.: rzeźba "Dawid" (MICHELANGELO), kopia której znajduje się przed wejściem do PALAZZO VECCHIO; - szereg arrasów (7 z nich, ze scenami z życia Adama i Ewy wg wzorów RAFAELA i BERNINI'ego). Sala

pierwsza zawiera kopie ("calcho") dzieł MICHELANGELO : "Lor. de MEDICI (oryginał w kościele S. Lorenzo);- "Mojżesz" (oryg. w Rzymie w kościele S. Pietro in Vincoli); "Pietà" zw. Rondanini: "Św. Rodzina" (oryginał w Londynie); "Porwanie Sabinek" i "Zwycięstwo" (GIAMBOLOGNA).- Inne sale zawierają obrazy różnych malarzy z XII - XV w. (m. in. GHIRLANDAIO, Lorenzo di CREDI, ORCAGNA, BALDOVINETTI).

Przy wschodnim boku placu znajduje się Szpital Niewiniątek (Ospedale degli Innocenti), założony w r. 1429 wg projektów MICHELANGELO i Francesco della LUCA. Wzdłuż ściany frontowej duży arkadowy kryptoportyk. Nad wejściem medaliony w terracotta emaliowanej, z figurkami dzieci w powłokach (herb szpitala), dzieło L. della ROBBIA (1463). Kościółek szpitalny ozdobiony freskami di FRANCESCO, MARTELLINI i POCETTI. Nad bramą boczną "Zwiastowanie" (terracotta emal. Andrea della ROBBIA). Przy schodach prowadzących do kaplicy grupa "Chrystus wśród Niewiniątek" (ROSSI).

Tuż obok kościoła SS. ANNUNZIATA znajduje się Muzeum Archeologiczne (wejście od via Colonna Nr. 28), dzielące się na Muzeum Egipskie i Muzeum Etruskie (otwarte codziennie od 1000 do 1600).

- MUZEUM EGIPSKIE zawiera cenne wykopaliska, przywiezione przez ekspedycję CHAMPOLLION - IPPOLITO (1829), m. in. słynna głowa kapłana egipskiego, posążek kobiety ugniatającej ciasto, bige z TEB, liczne amulety, naczynia, posążki bóstw i zwierząt świętych.
- MUZEUM ETRUSKIE posiada eksponaty sięgające IX w. przed Chr.; szczególnie cenne są: posąg mówcy, sarkofag Larcji Sejanti, portret kobiety, posążek wojownika, słynna waza François; "Chimera"; dzban na wino; głowa końska (bronz); i wiele innych.

Via Ricasoli wychodzi na plac Św. Marka, gdzie znajduje się kościół i muzeum imienia tegoż Świętego. Kościół - pierwotnie oratorium - przekazany został w r. 1427 Dominikaninem. Obok kościoła znajduje się klasztor (im. Św. Antonina i Św. Dominika), w którym żyli Savonarola, Fra ANGELICO i Fra BARTOLOMEO. Kościół i klasztor zawierają b. wiele dzieł Fra ANGELICO, m. in. obraz "Św. Dominik u stóp Krzyża", "Ukrzyżowanie", "Pietà", "Chrystus-pielgrzym", "Zwiastowanie", "NMP na tronie z Dzieciątkiem". Piękne ołtarze w stylu jońskim, dzieło GIAMBOLOGNA, projektodawcy dzisiejszego wyglądu kościoła (1588). W 3-cim ołtarzu obraz "NMP z Dzieciątkiem" (Fra BARTOLOMEO), w 7-mym ołtarzu kopia obrazu "Zaślubiny Św. Katarzyny" (tegoż malarza). W westybulu przed zakrystią rzeźba NOVELLI'ego "Chrystus Zmartwychwstały"; w zakrystii wspaniały sarkofag z czarnego marmuru i statuy z brązu (GIAMBOLOGNA i PORTIGIANI). W kaplicy Najśw. Sakramentu pomnik Poniatowskiego (dzieło Ign. VILLA). W kaplicy Św. Antonina piękne freski ze scenami z życia tego Świętego (il PASSIGNONO).

Muzeum Św. Marka powstało ze starego klasztoru. Szereg cel zawiera prace Fra ANGELICO; w małym refektarzu obraz "Ostatnia wieczerza" (GHIRLANDAIO); w dużym refektarzu obraz przedstawiający cudowne nakarmienie chlebem Św. Dominika (SOGLIANI). T. zw. cele przeora (cele Nr. 12 - 14) zawierają wiele pamiątek po Fra Girolamo SAVONAROLA (1490-1498), który w tym klasztorze był na rozkaz Medyceuszów oblegany, a następnie aresztowany i skazany na śmierć. Poza tym wiele fresków i obrazów pędzla POCETTI, MONACO, GHERARDINI i inn.

W podziemiach kościoła są pochowani Fra BARTOLOMEO i MICHELOZZO (projektodawca klasztoru).

W pobliżu kościoła Św. Marka - przy ul. Cavour - mieści się pałac PANDOLFINI, zbudowany wg projektu Rafała. Wewnątrz galeria obrazów, dostępna tylko dla znajomych właścicieli pałacu.

Przez ul. Cavour i Via de Ginori dochodzi się do Palazzo MEDICI-RICARDI (zbudowany w latach 1444-1452) wg planów MICHELOZZO. Pałac zawiera wiele cennych zabytków sztuki, jak medaliony DONATELLO, freski GOZZOLI, fresk Luca GIORDANO "A-poteoza Medyceuszów", obraz "Madonna z Dzieciatkiem" (Fra Filippo LIPPI). Pod względem architektonicznym pałac ten oraz pałace STROZZI'ch i PIPPI'ch stanowią swoisty typ pałaców tokańskich.

Przy ulicy S. Lorenzo mieści się kościół im. Św. Wawrzyńca (S. LORENZO). Od zewnątrz nie wykonany. Styl: bazylika renesansowa. Poświęcony został w roku 393 przez Św. Ambrożego. Kształt dzisiejszy wg planów BRUNELLESCHI'ego (budowę rozpoczęto w r. 1419). Wewnątrz kościoła: kolumnada koryncka; dwie ambony z brązu (DONATELLO); piękna główna brama wg projektu MICHELANGELO. W ołtarzu głównym 3 sceny biblijne, wykonane z barwionych, półszlachetnych kamieni. Poniżej ołtarza krypta grobowa Cosimo de MEDICI. W kaplicy 13-tej piękne relikwiarze, darowane kościołowi przez papieża Klementa VII.

Przy kościele znajdują się zakrystie-mauzolea Medyceuszów. Zakrystia "stara" (arch. BRUNELLESCHI) zawiera m. inn. grobowiec Piero de Medici (VERROCCHIO), biust Św. Wawrzyńca (terracotta emaliowana - DONATELLO), "lavabo" (DONATELLO, VERROCCHIO, MICHELOZZO, ROSELLINO), obraz "Św. Wawrzyniec" (PERUGINO); ściany ozdobione stiukami i rzeźbami. Zakrystia "nowa" (MICHELANGELO-1500r) zawiera wspaniałe grobowce Giuliano i Lorenzo de Medici. Oba posągi tych władców - szczególnie posąg Lorenzo de Medici, t.zw. "il Pensieroso" =

= zamysłony, są wyrazem najwyższego poziomu artystycznego MICHELANGELO. Oba grobowce są ozdobione postaciami alegorycznymi, przedstawiającymi Dzień, Noc, Świt i Zmierzch. Całość w stylu renesansowym, wykonana z białego marmuru i ciemnego kamienia "pietra serena".

Niesłychanie wprost bogata jest kaplica dei PRINCIPI (arch. NIGETTI - 1604 r.), przepełniona marmurami, kolorowymi granitami, porfirami, szafiarami i t.d. Zawiera ona grobowce W. Ks. Toskany, ma formę 3-katną, z kopułą ozdobioną freskami P. BENVENUTI (1830r.). Oceniają, że kosztowała równowartość miliona funtów ang.

Przez PIAZZA ALDOBRANDINI i Piazza Unitą przechodzi się na Piazza S. M. NOVELLA. W średniowieczu plac ten był miejscem uroczystości florenckich. Cosimo I (1563) zainaugurował tu wyścigi na wzór rzymskich. Dwa obeliski (GIAMBOLOGNA - 1606 r.) są pozostałością z tych czasów.

Kościół S. M. NOVELLA został rozpoczęty w r. 1278 a poświęcony w r. 1420 (papież Marcin V). Na zewnątrz wykonana jest tylko fasada kościoła, wykonana z marmurów białych i czarnych wg projektów L. B. ALBERTI, sumptem rodziny Ricellai. Styl mieszany, u dołu romańsko-gotycki, u góry renesansowy. W fasadę wbudowano przyrządy astronomiczne (I. DANTI 1572).

Kościół zbudowany w stylu gotyckim, jest bazyliką krzyżową o trzech nawach. Rozmiary: 99 m długości, 28 $\frac{1}{4}$ m szerokości. Doskonała głębia perspektywy, zwiększona podniesieniem posadzki kościoła o dwa stopnie w połowie długości, oraz zmniejszeniem odległości pomiędzy ko-

lumnami w miarę zbliżania się do ołtarza głównego ściany kościoła są bielone; poprzednio istniejące freski usunął Vasari (1565). Natomiast absyda jest pokryta bogato freskami GHIRLANDAIO (postacie w kostiumach z okresu 1480-1490).

W pięknym ołtarzu z prawej strony pomnik błog. Willemy; w prawej nawie bocznej grobowiec Aldobr. CAVALCANTI; w kaplicy Ricellai "Madonna" (OTMABUE?); w kaplicy dei Bardi "Madonna Różańcowa" (VASARI); w kaplicy STROZZI sarkofag z czarnego marmuru i freski Filippo LIPPI; w kaplicy Gondi słynny krucyfiks BRUNELLESCHI'ego; w drugiej kaplicy Strozzi freski "Sąd Ostateczny", "Raj" i "Piekiło" (ORCAGNA); w zakrystii piękne lavabo (G.della ROBBIA); na rogu nawy środkowej i bocznej kariatyda z marmuru (MICHELANGELO?); ambona wg wzoru BRUNELLESCHI'ego, wykonanie CAVALCANTI.

Obok kościoła są dwa klasztory (Chiostro Verde i Chiostro Grande) z dużymi dziedzińcami arkadowymi. W Chiostro Verde godna widzenia kaplica hiszpańska (J.TALENTI) z freskami Andrea da FIRENZE (1356), przedstawiającymi mękę Chrystusa, zmartwychwstanie, zesłanie Ducha Św., gloryfikacje Św. Tomasza z Akwinu, "Kościół walczący i triumfujący" (na tym fresku kościół jest symbolizowany przez Duomo flor.).

Chiostro Grande, najpiękniejszy we Florencji, posiada duży krużganek o 56 arkadach; w dużym refektarzu obraz "Zesłanie manny z nieba" pędzla BRONZINO.

Blisko rz. ARNO znajduje się kościół Wszystkich Świętych (OGNISANTI), pochodzący z XIII wieku, a przerobiony na obecny barok w XVII w. Godne uwagi: koronacja NMP (terracotta emal. L.della ROBBIA), "Pieta" (GHIRLANDAIO) w drugim ołtarzu, "Św. Hieronim" (GHIRLANDAIO) w 7-mym ołtarzu, Św. Augustyn (BOTTICELLI) w 3-m ołtarzu. Z lewej strony nawy można przejść do "wieczernika" (GHIR-

LANDAIO), t.j. do refektarza, w którym znajduje się obraz "Ostatnia Wieczerza" tego malarza. W tymże refektarzu piękne lunety (S.GIOVANNI) i freski (VASARI, LIGOZZI i Szkół Perugino).

Przez Via Tornabuoni (obok kościoła S. Gaetano, w którym znajduje się piękne srebrne tabernakulum PETHUCCI'ego w ołtarzu głównym); obok Palazzo STROZZI, kościoła Św. Trójcy (majestatyczny gotycki) i Via Porta Rossa dochodzi się do Loggia del Mercato Nuovo, Orsanmichele i Palazzo Arte della Lana.

Loggia del MERCATO NUOVO była dawniej otwartym placem, gdzie handlowano jedwabiem i złotem. Cosimo I kazał wybudować obecne kryte podcienia (1547). Duży gład okrągły, znajdujący się pod dachem, służył podobno za miejsce chłosty nieuczciwych kupców. Dziś LOGGIA jest miejscem sprzedaży wstążek, a we czwartki - kwiatów.

Kościół ORSANMICHELE powstał w latach 1380-1412, na miejscu dawnego składu zboża, po wypełnieniu murów przestrzeni międzyłukowych dawnej "loggi". Na zewnątrz kościoła, w niszach, znajdują się statuy fundowane przez cechy flor (Arti). Do najcenniejszych należą: Św. Filip i grupa czterech świętych (di BANCO); Św. Marek, Św. Piotr i Św. Jerzy (DONATELLO); Św. Jerzy jest kopią, oryginalną w Museo Nazionale; niezła kopia znajduje się w liceum w Faenzy); Św. Jan Chrzc. i Św. Maciej oraz Św. Stefan (GHIBERTI); Św. Tomasz (VERROCCHIO); Św. Łukasz (GIAMBOLOGNA). Wewnątrz kościoła w ołtarzu głównym sławne tabernakulum (ORCAGNA), wykonane z marmurów i rzadkich kamieni. Kościół ten jest obecnie w naprawie.

Przez Via Calzaioli przechodzi się na Piazza della Signoria. Tu odbywały się zebrania ludowe, uroczyste obchody i t.d. Na tym placu w r.

1497 pod wpływem kazania SAVONAROLI spalono na stosie tysiące obrazów, ksiąg i dzieł sztuki świeckiej. W rok później, 23 maja 1498 r., na tymże placu zostali spaleni SAVONAROLA i jego dwaj towarzysze-zakonnicy. Miejsce kaźni uwiecznione jest okrągłą brązową płytą.

Na placu znajduje się fontanna Neptuna, zwana popularnie "Biancone" (dzieło rzeźbiarza AMMANITI). Obok posąg konny W.Ks. COSIMO I (G. BOLOGNA - 1594).

Po prawej stronie - stojąc twarzą do Palazzo Vecchio - podcienie arkadowe, zwane LOGGIA dei LANZI albo dei PRIORI (arch. ORCAGNA), która w latach 1541 - 1737 była wartownią dla landsknechtów, używaną jako straż przyboczna wielkich książąt. LOGGIA ta zawiera kilka bardzo cennych rzeźb:

- Perseusz (brąz i srebro) z przepiękną płaskorzeźbą (B. CELLINI);
- Porwanie Sabinek (G. BOLOGNA),
- Ajaks i Patroklos (starożytna rzeźba grecka),
- Herkules i Centaur (G. BOLOGNA),
- Porwanie Polisseny (Pio FEDI).

Szereg rzeźb ukryte przed bombardowaniem.

PALAZZO VECCHIO (albo Palazzo della Signoria) rozpoczęto budować w r. 1298 (arch. del CAMBIO). Pałac ten pomyślany był jako budynek-twierdza dla priorów, gdzie mogliby bezpiecznie i spokojnie pracować.

Na przedniej ścianie znajdują się herby kościoła, Florencji, Ludu Florenckiego i inne. Po lewej stronie wejścia "Dawida" (MICHELANGELO), po prawej "Herkules i kakus" BAN-

DINELLI'ego. Wewnątrz znajduje się piękny dziedziniec arkadowy z bogatą kolumnadą. Kolumny w stylu korynckim, z bogatą ornamentyką (arch. ARNOLFO i MICHELOZZO). Na ścianach dziedzińca widoki miast niemieckich, wymalowane w związku z małżeństwem Francesco di Medici z ks. Joanną Austriacką (1565). W niszy rzeźba "Samson i Filistyn" (de ROSSI).

Po lewej stronie tablica pamiątkowa gen. del DIAZ, uwieczniająca zwycięski koniec wojny 1914-1918r. Na środku dziedzińca fontanna ze słynnym "Putto" (chłopczykiem) - dzieło VERROCCHIO.

Na klatce schodowej, prowadzącej na I piętro znajduje się rzeźba w brązie: lew siedzący, trzymający tarczę z herbem Florencji, t. zw. MARZOCCHO. Jest to kopia z rzeźby DONATELLO(?). Wg podania w r. 1364 Florencja pokonała PIZĘ. Posądek MARZOCCHO stał wtedy przed Palazzo Vecchio, obok fontanny. Jeńcy pizeńscy musieli publicznie całować MARZOCCHO w .. pewne miejsce.

Na I piętrze ogromny salon "dei CINQUECENTO" (arch. CRONACA 1495). Rozmiary: 176 x 61 x 73 stóp. Była to sala zebrań, obliczona na 1735 reprezentantów ludu. Freski ściennie - sceny z walk Florencji - malował VASARI. Wzdłuż ścian seria rzeźb, przedstawiających czyny Herkulesa (de ROSSI). Arrasy florenckie ze scenami z życia Św. Jana. Piękne rzeźby starożytne, jak Leda, Merkury, Apollo; słynna "VITTORIA" (MICHELANGELO). Sufit kasetonowy (koło i czworoboki), z różnymi napisami dotyczącymi miast podbitych przez Florencję i jej podległych.

W ścianie, gdzie mieści się główne wejście, drzwi na lewo prowadzą do Salone dei Duecento, t. j. sali obrad i audiencji (arch. MICHELOZZO). Salon ten zawiera cenne arrasy (BRONZINO, PONTORMO), posąg "Cywilizacja Toskany" (Pio FEDI) i różne biusty. Drzwi na prawo prowadzą do "skarbczyka" Medyceuszów z pięknymi malowidłami na su-

ficie (da UDINE ? VASARI ?) z alegorycznymi postaciami Rzeźby, Malarstwa, Architektury i Muzyki.

Obok tabliczki z napisem "Ufficio del Sindaco" jest wejście do gabinetu Franciszka I (Studio di Francesco I). Zawiera przepiękne stiuki, rzeźby (POPPI), obrazy pędzla VASARI i jego uczniów, statuetki z brązu (de ROSSI, CIAMBOLOGNA, AMMANATI) - oraz portret Eleonory de Toledo (PRONZINO). Budowa wg planów VASARI.

Naprzeciw wejścia głównego (prawo-wskos) wejście do "QUARTIERI MONUMENTALI" które obejmują sale: Leona X, Klemensa VII, Cosimo I, Giovanni delle Bande Nere, Lorenzo il Magnifico, Cosimo il Vecchio. Sale te są ozdobione malowidłami, przedstawiającymi sceny z historii Florencji.

Z sali Leona X (przez wejście za czerwoną kotarą) wchodzi się na II piętro:

a) Na lewo wejście do "QUARTIERE degli ELEMENTI", obejmującej szereg sal przeznaczonych na mieszkanie Priorów (arch. MICHELOZZO? del TASCOS?). Freski VASARI i GHERARDI.

- Sala "degli Elementi" posiada cztery freski, symbolizujące elementy: woda (narodziny Wenera); ogień (kuźnia Wulkana); ziemia (Cererę na Sycylii) i powietrze (kastrowanie Saturna). Poza tym cały szereg postaci mitologicznych.

- Sala "CIBELE" z alegoriami pór roku;

- Sala Cerery z apoteczą urodzaju;

- Sala Jowisza ze scenami z życia Jowisza - pośrodku koza Amaltea i nimfa Melissa karmią młodego Jowisza mlekiem i miodem;

- Sala Herkulesa z freskami przedstawiającymi "prace" siłacza.

b) Na prawo "QUARTIERE della DUCHESSA ELEONORA" z malowidłami VASARI i STRADANO. Obejmuje:

- Sala Sabinek, w której znajdują się dwa obrazy Madonny z Dzieciątkiem (L. di CREDI i S. BOTTICELLI) oraz zbiór porcelany barona de

TOCHENDY.

- Sala Penelopy (arrasy della ROBBIA i BOTTICELLI).

- Sala Estery.

- Sala Lilij z pięknym sufitem kasetonowym i freskami GHIRLANDAIO. Brama szpecząca tę salę, a umieszczona tu przez VASARI'ego, prowadzi do

- garderoby, mieszczącej szafy z wymalowanymi na nich mapami, które później zostały przeniesione do Pallazzo PITTI.

W pałacu znajduje się kaplica (arch. MICHELOZZO) z freskami GHIRLANDAIO. W kaplicy tej SAVONAROLA przyjmował komunię św. przed egzekucją.

Palazzo Vecchio posiada piękną, smukłą wieżę zegarową, wysokości 94 m (arch. del CAMBIO).

Tuż przy Palazzo Vecchio mieści się słynna na cały świat Galeria UFFIZI. Plac przed tą Galerią ozdobiony jest posągami wielkich Mędźw Itali i Toskany, wykonanymi w latach 1842-1856 przez różnych słynnych rzeźbiarzy (DUPRE, FEDI, SANTARELLI, ROMANELLI i inn. Sama Galeria jest obecnie zamknięta.

Kilkadziesiąt kroków stąd znajduje się jedyny ocalały most Florencji - PONTE VECCHIO, datujący się gdzieś z XII w.

Na moście znajdują się liczne sklepy i pracownie. W połowie długości mostu fontanna z biustem CELLINI'ego.

Na wysokości II-piętra, po lewej stronie mostu, biegnie korytarz, (arch. VASARI 1564), łączący Galerie UFFIZI i PITTI.

Pałac PITTI, własność bogatej rodziny florenckiej, rywalizującej z Medyceuszami i Strizzi'ni, wybudowane w latach

1440-1468 (arch. BRUNELLESCHI i FANCELLI). Skrzydła boczne dobudowano w r. 1620 (PARIGI), dziedziniec arkadowy (arch. AMMANATI) z pięknymi fontannami, niszami i grotą (FRANCESCHI, FERRUCCI, POCETTI, TACCA i inn.). Kaplica pałacowa z krucyfiksem GIAMBOLOGNA i freskami ADEMOLLO: Sale pałacu bogato malowane i upiększone mnóstwem rzeźb, stiuków, fresków, obrazów, zbytkownych mebli, porcelanę i t.d.

Przy pałacu znajduje się ogród (GIARDINO di BOBOLI), przedmiot stałej pieczy książąt Toskany, obejmujący dziś około 30000 m.kwadr.powierzchni. W ogrodzie :

- grotta del BUONTALENTI z rzeźbami przedstawiającymi Apollina, Cerere (BANDINELLI) i przepiękna fontanna ze statua Wenerą (GIAMBOLOGNA),
- obelisk ze świątyni Ammona w Tebach (Egipt) oraz wanna z Term Caracalli w Rzymie.

Obok wejścia do Giardino di Boboli znajduje się wejście do Galerii PITTI'ch (lewe skrzydło pałacu) - zawierającej również bezcenne skarby sztuki wszelkiego rodzaju. Galeria obecnie zamknięta.

W pobliżu Palazzo PITTI znajduje się kościół Ducha Św. (S. SPIRITO), wybudowany w XV w. (arch. BRUNELLESCHI) w stylu renesansowym i w formie bazyliki krzyżowej o trzech nawach. Kościół ma 38 kaplic wewnętrznych. W 2-jej kaplicy płaskorzeźba "Chrystus i Św. Weronika" (SANTARELLI) i kopia "Piety" MICHELANGELO; w 12-jej kaplicy Madonna (Fil. LIPPI); w 16-jej kaplicy Madonna (L. di CREDI) w 23-jej kaplicy "Narodzenie Chrystusa" (S. BOTTICELLI); w 32-jej kaplicy Madonna (Fra BARTOLOMEO). Wspaniałe ołtarz główny z tabernakulum (B. CELLINI) i drzewianym krucyfiksem MICHELANGELO.

Przez most SS. TRINITA (obecnie Bailey) i

ulice Lungarno przechodzi się na Via del Proconsolo, przy której znajduje się PALAZZO del PODESTÀ, zwany "BARGELLO", bardzo podobny na zewnątrz do Palazzo Vecchio. Pałac ten stanowi obecnie Museo Nazionale. Budowę Bargello rozpoczęto w 1255 r. Był on najpierw siedzibą "Capitana del Popolo" potem podestów. Od r. 1574 był używany jako więzienie; była tu i sala tortur (obecnie zbrojownia). Tu wykonywano wyroki śmierci; szafot stał obok studni na środku dziedzińca. Kilka lat temu jeszcze znaleziono kilka kości ludzkich w pobliżu szafotu.

W latach 1857-1863 pałac uległ przeróbce i został przekazany na Muzeum.

Z dziedzińca prowadzi schody na wyższe piętra. Na ścianie obok schodów liczne herby różnych podestów.

Muzeum bardzo bogate (rzeźby, majoliki, medaliony, i t.d.) - obecnie zamknięte.

Obok Bargello - jego wieża, wysokości 57 m.

Niedaleko Bargello, przy Via Dante Alighieri, znajduje się dom, w którym urodził się Dante, z tablicami pamiątkowymi.

Wracając przez Via Ghibellina i Via Verdi dochodzi się do Piazza S. CROCE. Pośrodku placu pomnik Dantego (E. PAZZI), wzniesiony w r. 1865, w 500-lecie urodzin poety.

Kościół S. CROCE (Św. Krzyża) rozpoczęty w XIII w. został wybudowany wg planów arch. del CAMBIO. Na zewnątrz nie wykonany, za wyjątkiem fasady (1863). Jest to bazylika trzy-nawowa, w stylu gotyckim. Rozmiary: 460 x 160 stóp. Ze względu na liczne groby zasłużonych Toskańczyków odpowiada rzymskiemu Panteonowi lub naszemu Kościołowi na Skałce.

W fasadzie (arch. N. MATAS) wykonanej z białego marmuru, nad bramą środkową rzeźba Madonny (DUPRÉ).

- Wewnątrz, idąc w kierunku od prawej do lewej
- grobowiec MICHELANGELO (dzieło VASARI) z bustem artysty i alegorycznymi postaciami Rzeźby Malarstwa i Architektury;
- Madonna del Latte (plaskorzeźba A.GAMBARELLI), poniżej grób Francesco NORI, zamordowanego w 1478 r. w czasie spisku PAZZI'ch;
- pomnik Dantego (Dante pochowany został w Ravennie) z postacią poety i alegoryczną postacią płaczącej poezji (dzieło RICCI);
- grobowiec V.ALFIERI, dzieło CANOVA'y (1807) z Italią uosobioną jako płacząca kobieta;
- grobowiec Niccolo MACCHIAVELLI, sekretarza republiki florenckiej (dzieło SPINAZZI 1787);
- grobowiec Bruno d'Arezzo, sławnego znawcy greczyzny (ROSELLINO);
- grobowiec muzyka i kompozytora Rossigni'ego (CASSIOLI).

W kaplicy "Castellani" grobowce polskie Michała Skotnickiego i Michała Kozielskiego; posąg Św. Franciszka d'Assisi i Św. Bernarda (L.della ROBBIA); freski (G.STARNINA i A.GADDI).

W kaplicy Baroncelli "Pieta" (BANDINELLI), fresk "MMP podaje opaskę Św. Tomaszowi" (MAINARDI) i posąg Madonny (DANTI).

W kaplicy Bonapartych mauzolea, wykonane przez BARTOLINI i PAMPALONI.

Absyda ozdobiona bogato freskami (A.GADDI), przedstawiającymi sceny z odnalezienia Krzyża Św.

W kaplicy Ricasoli malowidła ze scenami z życia Św. Antoniego z Padwy (SABATELLI).

W kaplicy Baldi: rzeźby G.della ROBBIA.

W kaplicy Bardi: sławny krucyfik DONATELLO

W kaplicy Aldobrandini grobowce Monferrato, ks. Czartoryskiej ordyn. Zamojskiej (BARTOLLINI) i Zofii Cieszkowskiej z wyrytym w języku polskim wierszem.

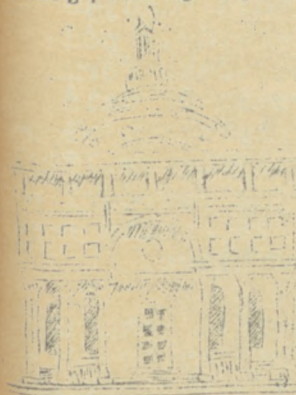
Przy kolumnie na środku nawy głównej grobo-

wiec Albertiego (BARTOLLINI).

Obok 7-go ołtarza tablica pamiątkowa Amerigo Vespucci i innych podróżników toskańskich.

Dalej grobowiec V.POSOMBRONI'ego (dzieło BARTOLINI'ego); tablica pamiątkowa Donatello'a, nagrobki L.i V.GHIBERTI'ch; w 9-tym ołtarzu obraz "Niewierność Św. Tomasza" (VASARI); tablice pamiątkowe Rafaela Santi i Leonarda da Vinci; pomnik Galileo Galilei z alegorycznymi postaciami Astronomii i Geometrii (G.TICCIATI i G.B.FOGGINI) i cały szereg innych grobowców, napisów pamiątkowych itd.

Przy kolumnie (po prawej stronie nawy głównej) znajduje się rzeźbiona ambona (dzieło B. da MAIANO).

Obok kościoła Św. Krzyża znajduje się klasztor oraz kaplica PAZZI'ch (dzieło arch. BRUNELLESCHI), z medalionami i innymi pracami w terracotta emaliowanej. (Luca della ROBBIA).-

* Ponadto warto zwiedzić FIESOLE z jego zabytkami i kościołem S.MI-NIATO (na peryferiach Florencji).

S Ł O W N I C Z E K

absyda (apsyda) - zakończenia, przeważnie półkolistą nawą głównej kościoła, mieszczącej wielki (główny) ołtarz.

alegoria - obrazowe przedstawienie myśli w sztuce w poezji.

anfiteatr - budynek, sala półokrągła lub okrągła z miejscami wznoszącymi się coraz wyżej.

architektura - budownictwo.

arka - łódź, okręt. W Biblii okręt na którym uratował się Noe wraz z rodziną. Na pamiątkę tego zda-

rzenia żydźci przechowywali w specjalnej skrzyni nazwanej arką 10-cioro przykazań. W budownictwie kościelnym skrzynie różnych kształtów ozdobnie wykonane.

arkada - łuk wsparty na dwóch słupach, lub kolumnach.

arras - tkanina barwna artystycznie wykonana.

Arrasy wyrabiano w mieście Arras (Francja).

atrium - w budownictwie kościelnym przedsionek bazyliki.

bazylika - u starożytnych Greków i Rzymian sala o trzech najczęściej nawach oddzielonych kolumnami. Służyła na miejsce rozpraw sądowych lub jako hala targowa. Chrześcijanie budując bazyliki na kościoły dodawali absydę, a później i nawę poprzeczną (krzyżową). Jako forma budownictwa kościelnego przetrwała do dziś.

Boska Komedia - utwór poetycki największego włoskiego poety Dante Alighieri (ur. 1265r. zm. 1321), w którym przedstawione są wizyjne wędrówki po piekle, czyście i raju, na tym tle osnute rozstrząsania zagadnienia bytu ludzkiego.

fasada - zewnętrzna strona budowli.

fresk - właściwie al fresco - malowidła wykonane farbami wodnymi na mokrym jeszcze tynku. Zdobienie ścian i sklepień kościołów, sal i t.p.

galeria - 1) część budynku służąca do wystawiania dzieł sztuki;

2) w teatrze miejsca na widowni najwyżej położone;

3) przejście kryte.

kariatydy - w starożytnej Grecji dziewczęta z miasta Caryai. W architekturze posągi dziewcząt podtrzymujące zamiast kolumn sklepienie, belkowanie.

kaseton - rzeźbione wgłębienie w suficie, kwadratowe lub wieloboczne często bogato zdobione barwami.

krużganek - sklepienie podsiennia wsparte na kolum-

nach (arkadowe) otaczająco dziedziniec, ogród lub budynek.

krypta - chodnik lub kaplica podziemna.

kryptoportyk - krużganek.

lavabo - umywalka.

loggia (łodźid) - przysionek lub galeria wsparta na filarach lub kolumnach tworzących arkady.

luneta - w architekturze i malarstwie płaszczyzna okrągła wypełniona obrazem.

mauzoleum - ozdobny grobowiec.

mozaika - obraz ułożony z małych barwnych kamyków lub kawałków szkła kolorowego.

nawa - część kościoła między absydą a fasadą główną (wyjściową). Rozróżnia się nawę główną, boczne, krzyżowe (poprzeczne).

nisza - wnoka.

obelisk - słup kamienny czworokątny zwężający się ku górze. W Egipcie starożytnym obeliski stawiano na cześć boga słońca.

oratorium - miejsce, sala modlitwy.

plaskorzeźba (relief) - rzeźba wykonana na płaszczyźnie, stanowiąca z nią całość.

portal - artystycznie wykonane wejście do budowli.

refektarz - jadalnia klasztorna.

sarkofag - zdobiona skrzynia trumienna wykonana w kamieniu, metalu lub z innego materiału.

style w architekturze - pewne cechy charakterystyczne nadawane budowlom lub dziełom sztuki (rzeźba, malarstwo, meble, stroje) przez artystów albo epokę. W dziełach sztuki rozróżniamy następujące style:

- egipski - piramidy, sfinks, kolumny, obeliski, malowidła na ścianach grobowców i t.p. twory architektury, rzeźby i malarstwa.

- Zachodniej Azji: babiloński - charakterystyczny przez warowne pałace królewskie, budowane z glinianych cegiełek, tarasowo-wieżowe świątynie (biblijna wieża Babel), ogrody wiszące;

asyryjski - poza pałacami rozwój plaskorzeźby

- grecki o trzech t.zw. porządkach:
 - dorycki - charakterystyczny gładkimi kolumnami i kapitelami (głowica, górne zakończenie kolumny) w kształcie wałka;
 - jonijski - o kolumnach rowkowanych i kapitelach posiadających w ornamente rogi baranie.
 - koryncki - bardziej okazały od dwóch poprzednich, przyczem kapitel rozwinięty, zdobiony stylizowanymi liśćmi akantu (ostu), kolumny smukłe rowkowane.
- W trzech "porządkach" rzeźba osiąga szczyt doskonałości twórczej.
- rzymski - powstały ze sztuki etruskiej i wpływów greckich, odznaczający się monumentalnością (wielkością), bogactwem form wpadających często w przesadę. Zastosowanie kopuły jako dachu budowli. Bazyliki = hale.
- starochrześcijański (II - VI wiek) - w budownictwie przejawia się bazylika już z absydą.
- bizantyjski (V - XV wiek) - budowle centralne wokół kopuły. Szeroko stosowana mozaika. W malarstwie ściennym (freski) i książkowym (zdobnictwo) przepych barw. Słaby rozwój rzeźby.
- romański (XI - XIII wiek) - połączenie bazyliki z kopułą bizantyjską i wieżami. W samej konstrukcji stopniowe przerzucanie ciężaru sklepienia ze ścian na filary. Rzeźba traktowana architektonicznie (do ozdabiania budowli, portali i t.p.). Powstał we Francji.
- gotyk (XIII - XV wiek) - ostrołukowy. W konstrukcji podstawą jest filar z którego wyrastają łuki przecinające się w sklepieniu na krzyż. Duże okna wypełnione witrażami. Rozwój rzeźby a w szczególności w drzewie. Wynalazek farb olejnych (Van Eyck).
- renesans - po polsku odrodzenie (XV - XVI w) - powstały we Włoszech, oparty na wzorach w starożytności.

- rożytnym budownictwie klasycznym (Grecja - Rzym). Zastosowanie kolumny, kopuły i łuku. Uwydatnia konstrukcję budowli. W rzeźbie oddawa piękna ciała ludzkiego - przy doskonałej znajomości jego budowy. W malarstwie rozwój kompozycji i kolorytu. Najślynniejsi twórcy tego okresu to Giotto, Massaccio, Ghirlandajo, da Vinci, Rafael, Tytlan - w malarstwie, Brunelleschi, Bramante, Donatello - w rzeźbie.
- barok (XVI - XVII wiek) - zrodzony również we Włoszech. Piękność i spokój form renesansu przechodzi w nerwowość, napięcie dramatyczne. Architektura wprowadza bogactwo dekoracji zasłaniające konstrukcję. Dążność do nasilniejszego wrażenia.

Najślynniejsi architekci i rzeźbiarze tego okresu to Michał Anioł, Bernini, w malarstwie Michał Anioł, Coreggio, Caravaggio (Włochy) Rembrandt, Rubens (Holandia) Velasquez (Hiszpania).
 - rococo (rokoko) (XVI - XVIII wiek) - w architekturze dążność do wdzięku, lekkości i dekoracyjności. Łamane linie, wygoda. W malarstwie bogactwo kolorów. Najwybitniejszy malarz tego okresu: francuz Watteau.
 - klasycyzm (XVIII - XIX początek) - zwany także stylem cesarstwa (w Polsce: Księstwa Warszawskiego). Naśladowanie wzorów starożytnych, dążność do prostoty i zwartości. Przedstawiciel w malarstwie: - David, w rzeźbie: Canova.
- Wiek XIX i XX wytworzył cały szereg stylów, a raczej kierunków które przejawiały się szczególnie wybitnie w malarstwie. Są to: romantyzm, naturalizm, impresjonizm, secesja, formizm, kubizm, neimpresjonizm, ale omawianie tych kierunków w sztuce przekracza ramy niniejszego słowniczka, dostosowanego do "przewodnika".
- stiuki (stucco) - gipsowo wapienne ozdoby odlewane w formach; t.zw. sztukaterie.

tabernakulum - wg Biblii namiot w którym żydzi przechowywali arkę. W kościele zazwyczaj szafka w której umieszcza się Przenajświętszy Sakrament. W budownictwie wnęki ozdobne o charakterze szafek lub rodzaj baldachimów.

terakota - figurki, rzeźby lub płaskorzeźby z gliny palonej.

tympanon, tympan - płaszczyzna nad drzwiami w obramowaniu łuków wypełniona płaskorzeźbą.

westybul - przedsionek, sieni.

-
- Opracowane (z wyjątkiem słowniczka) na podstawie:
- Firenze e dintorni prof. Aug. GARNERI Ed. G. B. PARAVIA.
 - Attraverso l'Italia (T.C.I. tom V).
 - Wonders of Italy - Florence by J. Fattorusso.

I n f o r m a c j e .

- Obóz przejściowy i wypoczynkowy Nr. 54 (angielski) z kantynami, barem, świetlicą, czytelnią, występami teatralnymi.
- Kino ENSA przy Via Anselmi.
- Kino Excelsior przy Via Cerretani.
- Teatr przy Via Ghibellina.
- Teatr Niccolini przy Via Ricasoli.
- Klub sierżantów (od plut. wzwyż) Via Lungarno.
- Klub Robertson przy Piazza Becaria (Klub Gazella)
- Klub Robertson obok Obozu Nr. 54.
- Liczne bary, winiarnie, restauracje.

BIBLIOTEKA
ARCHIWUM 2 KORPUSU

BIBLIOTEKA
UNIwersytecka
w Toruniu

Arch. Emigracji
Biblioteka

Główna
UMK Toruń

1393371

Biblioteka Główna UMK

300021016516

